

din care ținesc impulsurile formatoare, subconștientul. Un tratament chimic administrat cu tenacitate pământului, fie și prin vehiculul intermediar al ploilor, isprăvește prin a-i modifica acestuia structura, a-i transforma chimismul, reușind să determine pînă la urmă o modificare a condițiilor ecologice, deci un nou echilibru în faună și floră.

Ce faună și ce floră umană dorim a obține peste ani, peste nu prea mulți ani, într-o generație sau două, prin bombardamentul cu imagini la care supunem societatea

noastră, răpindu-i sau dăruindu-i cîteva ore de emisie în fiecare zi?

Răspunsul îl putem afla examinînd cu maximă responsabilitate programul de educație socialistă al societății noastre, inițiat de partid, un program care ar trebui să ne facă să cugetăm profund la funcția formatoare de conștiință a imaginii. Dar despre această funcție sînt foarte multe de spus, e necesar să se întreprindă un vast examen socio-psihologic-estetic la care s-ar cuveni să-și aducă aportul foarte mulți specialiști, oameni de știință și cultură.

---

## D. SOLOMON

# Pagini de jurnal

Se pare că mai confundăm sferele estetice. Confundăm uneori sfera tematică și sfera ideologică, sfera tematică și sfera valorică, așa cum alteori confundăm sfera limbajului cu aceea a valorii. Am privit cu nedumerire două piese la televiziune dedicate comuniștilor, luptei în ilegalitate. Una, intitulată pretențios și generic *Comuniștii*, alta numită *Călătorie în noapte*. De ce s-au prezentat aceste două lucrări slabe? Numai pentru că se înscriau într-o zonă tematică majoră? E suficient acest criteriu? Inadecvarea mi se pare la fel de evidentă ca în cazul altei confuzii estetice pe care au făcut-o, nu o dată, anumiți critici, identificînd limbajul abscons, criptic, inaccesibilitatea expresiei și fragilitatea (dacă nu chiar absența) ideii, cu valoarea produsului literar. Destule false valori au fost impuse de către aripa snob-estetică a criticii, a cărei ierarhie artistică se structura în raport invers cu cantitatea de idee conținută în opera literară, cu claritatea și finalitatea etică a mesajului. Cu cît o lucrare literară se apropia, pe scara densității conținutului, de zero, cu atît se plasa mai aproape de vîrfurile estetice statuate de acești critici. Ar fi la fel de greșit să instituim un alt criteriu, tot formal, pe temelii cărui să dăm girul valoric unor lucrări slabe, numai în virtutea calificării lor tematice.

Piesa *Comuniștii*, de Ion Marina, este construită, după părerea mea, pe un artificiu neviabil: un luptător comunist trebuie să arunce în aer un depozit german de carbu-

ranți. În explozia pe care o provoacă, este distrusă casa părintească și piere tatăl său. Dacă ar fi fost o simplă coincidență dramatică, s-ar fi putut vorbi doar de stridența artificiei. Dar autorul ar vrea să sublinieze prin această „potrivire“ ideea *sacrificiului necesar* în lupta pentru o cauză nobilă. Dincolo de caracterul discutabil al ideii însăși (viața unui om valorează, totuși, mai mult decît un rezervor de benzină, în această prioritate a omului sînd și sensul idealului comunist...), dacă se pune în dezbatere o alternativă dramatică, ea trebuie dusă la ultimele ei consecințe, dilema devenind chiar motorul dramei. Eroul piesei nu are însă nici o înclinare dilematică, nici o tulburare „corneille-eană“, ci se duce senin și linear către ținta fixată de autor, fără să aibă sau măcar să ne sugereze o gravitate de conștiință, de gest, de sentimente. Mai mult, personajul nostru, care intră și iese cînd vrea de la Siguranță (unde, firește, se află niște imbecili ridicoli și incapabili, atît de inapți și de inepti, încît te miri că în neputința și prostia lor au reușit totuși să aresteze un comunist...), care, deținut fiind, ascultă, prin zidul firav ce desparte închisoarea de biroul șefului Siguranței (un fel de „apartament comun“ tip „șerif“ de inspirație western), toate convorbirile, planurile secrete, matrapazlicurile oamenilor de la Siguranță, așadar omul care îi are în vîrfurile degetului mic pe stupizii călăi, știindu-le tainele de mici gangsteri, este exclus să nu poată rezolva problema detonării unui depozit de

proprietate, fără să-și arunce în aer și tatăl... Dar dacă așa a vrut autorul...

Nu mă întreb de ce piesa a primit o mențiune la concursul televiziunii. Probabil că nu au fost altele mai bune. Mă întreb, însă, de ce a fost reprezentată așa, cu toate defectele ei de idee și de construcție și, mai ales, cu titlul acela care obligă imens și pe care nu l-am acorda, cu cugetul împăcat, nici uinea din piesele *bune* ce s-au scris despre comuniști. Ce ar mai fi de adăugat? Că regizoarea Domnița Munteanu și actorii, în special Emanoil Petruț, s-au străduit în fel și chip să dea puțină culoare umană și puțină verosimilitate poveștii, personajelor? Nu, efectiv, nu mai cred și nu mai crede nimeni, sper, în mitul „înălțării” textului prin spectacol, oricât talent și oricâtă muncă ar cheltui interpretii. Un text slab se arată cu atât mai aproape de valoarea lui reală, cu cât talentul interpretilor este mai mare. Mai curînd cred în posibilitatea „coborîrii” unor talente prin punerea lor în contact cu lucrări mediocre.

Este cazul celui de-al doilea spectacol amintit aici, *Călătorie în noapte*, în care doi actori foarte buni cum sînt Ion Marinescu și Florian Pittiș au fost pur și simplu covîrșiți de platitudinile dezbătute, ajungînd să joace, pe alocuri, ca niște amatori debutanți. Să joace, ce? Un fel de dialog de o rară banalitate (cer scuze pentru paradox), purtat între doi deținuți politici, un comunist matur și un tînr, care sînt transportați într-un vagon de tren către închisoare în preajma insurecției de la 23 August 1944, un dialog fals-metaforic, lipsit de orice idee și de orice valoare artistică, la sfîrșitul căruia aflăm, deodată cu personajele, că — risum teneatis — cei doi erau de fapt tată și fiu! Mănturiresc că nici în cele mai faimoase melodrame ale secolelor 19 și 20 n-am întîlnit o schemă atît de inabil manufacturată... Lipsite doar medalionul de aur sau alunița de pe piept. Dar ce se întîmplă pînă în momentul stupefiantei descoperiri, cînd tînrul, aflînd că este fratele celorlalți frați ai săi, deduce că este, concomitent, și fiul tatălui său? Nu se întîmplă nimic. Cei doi dialoghează, în timp ce trenul merge, iar afară se aud din cînd în cînd niște strigăte în nemțește. Despre ce dialoghează personajele înainte de a afla că sînt tată și fiu? Despre orice. Cum? Iată: — *Toate trenurile șuieră*. Sau: — *La ce te gîndești?* — *La nimic*. — *Mai bine să nu te gîndești*. — *Nu mă gîndesc*. Sau: — *Iar te gîndești?* — *Vagonul ăsta e ca un mormînt*. Sau: — *Ce se vede?* — *Nimic*. Sau: — *Ce gară o fi aici?* — *Nu știu*. Sau: — *Ce caută la vagonul celălalt?* — *Nu știu*. Sau: — *Vin din lagăr*. — *Și e rău acolo?* — *E rău*. La un moment dat, replicile par extrase din literatura satirică a lui Teodor Mazilu, golite de conținutul lor parodic și redatate circulației uzuale: *Noaptea asta îmi pare cea mai lungă din viața mea. Îmi ard obrajii, mi se zbat tîmplele... Fug mîncînd pămîntul... fug*

ca potîrnichile... etc, etc. Toate banalitățile sînt rostite aici cu un aer „misterios”, ca să pară profunde, grele de sensuri... Nu se desfășoară nici un conflict dramatic, nu intervine nici o tensiune specifică, totul e egal și neutru, ca într-o convorbire între oameni care nu au nimic a-și spune. Ca să fie drept, există totuși un moment de „tensiune”: acela în care tînrul are un coșmar. În coșmar i se arată Moartea, sub formă de femeie drăguță (Mihaela Dumbavă), dar tînrul n-o lasă cu nici un preț să se apropie de el. Dialogul dintre tînr și „logodnica” — Moarte decurge cam așa: — *De unde ai răsarit?* — *De pretutindeni...*

★

Nu ar fi de preferat, în absența unor lucrări recente, valoroase, să revedem piesele despre comuniști scrise cu ani în urmă de Aurel Baranga, Lucia Demetrius, Titus Popovici, Horia Lovinescu, Al. Mirodan, Al. Voitin, Dorel Dorian, Paul Everac și alții? Temele mari trebuie apărute, mai mult ca oricare altele, de rutina mediocrității.

★

*Simbătă, 18 septembrie*. În fiecare sîmbătă și în fiecare duminică ni se oferă cîte un spectacol muzical-distractiv. Unele asemenea spectacole sînt lucrate cu migală, altele sînt improvizate cu o viteză de 10 poante proaste pe minut și cinci melodii vechi la zece minute, singurul lucru care se transmite certamente, de la realizatori la spectatori, fiind o coplesitoare stare de plictiseală. Și așa, sîptămînă de sîptămînă, sîmbătă de sîmbătă, duminică de duminică... Spectacolul din seara aceasta este un spectacol relativ curat, cu o prezentare corectă, sobră, fără artificii agresiv-hazoase, fără „cleștisor” de smuls zîmbete (Val. Plătăreanu și, din cînd în cînd, Mihaela Buta), cu tineri interpreți și tineri cîntăreți dintre care unul singur mi s-a părut original — Ștefan Slobodă, student la I.A.T.C., — ceilalți paștîșind cu candoare pre mai-vîrstnicii, precum Mira Moreno pre Mihaela Mihai, iar Puiu Năstase pre Dan Spătaru, care la rîndul său... Dar nu mai are nici o importanță.

*Joi, 23 septembrie. Farsa lui Pathelin*, o farsă clasică, farsă-farsă, adică o mică și veritabilă capodoperă a genului, cu tot aparatul de tragere pe sfoară, cu farseurul care iese păcălit, cu „fiecare naș își are nașul”, cu „cine rîde la urmă”..., cu cîteva caractere aproape molieresti și cîteva situații de o puritate de gen perfectă, cu un umor primordial care, bănuiesc, va sfîrși risul întotdeauna, cîtă vreme omul va fi om și nu se va transforma, doamne ferește, în automat, cu o simplitate de la care a învățat Molière și vor mai învăța, poate, destui dramaturgi și, în sfîrșit, cu niște actori admirabili, care ne-au făcut să rîdem copilărește, ca la Charlot sau ca la Stan și Bran, actorii numin-

du-se : Marin Moraru, Gina Patrichi, Sandu Sticlaru, Vasile Nițulescu, Ovidiu Schumacher — în regia de bun gust și de bună condiție telegenică a lui Al. Tatos. (În paranteză fie spus, ca o părere strict subiectivă, Marin Moraru mi s-a părut a atinge aici culmile jocului comic.)

**Vineri, 24 septembrie.** Pe toate meridianele „se poartă” poveștile simple, înduioșătoare, cu iubiri romantice, infinite. Filmul *Flacăra devotamentului* este un fel de *Love Story* japonez, mai puțin frumos, mai puțin dramatic, mai dezlinat, dar cu o certă poezie a dragostei care ne readuce, după filmele ce șerpuiesc ambiguu pe contorsionurile — reale sau nu — ale sufletului modern, farmecul elementar al purității.

**Sîmbătă, 25 septembrie.** Televiziunea a început să părăsească studioul și să se strămute, încetul cu încetul, prin orașele țării. După *Steaua fără nume*, iată că și emisiunea (în general, bună, dar cu un titlu imposibil) *Bună seara fete, bună seara băieți* a plecat în călătorie. Azi e la Brașov și nu-i stă rău. Ba chiar o schiță satirică, interpretată de actori (amatori, cred) locali, se dovedește a avea incomparabil mai mult haz decît multe scheciuri rambuse din studio și marcate, parcă, de spaima de a nu-i face cumva pe spectatori să ridă prea tare.

Noul serial *Atomistii* aud că a plăcut. Pînă la episodul următor, sau pînă la sfîrșit, mă mențin în rezervă. Nu pentru că pe spațiul acesta ne-am obișnuit cu seriale de aventuri, precum *Sfîntul, Răzbunătorii* sau *Incoruptibili*, ci pentru că ne-am obișnuit ca fiecare episod dintr-un serial să conțină un subiect cît de cît legat, niște personaje cît de cît memorabile, o acțiune cît de cît captivantă, măcar niște actori mari, măcar niște dialoguri scilpitoare, măcar două-trei momente de suspense, măcar...

Emisiunea *Dicționar muzical-distractiv*, litera A (e clar, dacă am ajuns la formula dicționarului și luăm, pe rînd, toate literele alfabetului, înseamnă că s-a terminat fantezia... În treacăt fie spus, aștept cu nerăbdare și nu fără puțină răutate litexa X,

să văd ce autori și ce interpreți va descoperi televiziunea; doar dacă, cine știe, Xerxes, Xantipa, Xenofon sau Xenopol n-or fi scris niște schițe umoristice, necunoscute nouă...) Deocamdată, sîntem la litera A și e prematur să ne preocupe cine va interpreta ultimul șlagăr al lui Xenofon. (Poate Dan Xpătaru...) La litera A ni se oferă o schiță a lui Avercenko, *Iere negre*. Nu pentru prima oară, doar că, de data aceasta, schița a fost radical modificată de redactorii de specialitate ai televiziunii. Umilul funcționar al lui Avercenko nu mai „împrumută” niște iere negre de la băcan, pentru a înnobila masa oferită superiorului său, ci — oroare! — le fabrică din boabe de piper și cremă de ghețe (!). Problema devine cu totul alta : nu a păzi ca ierelile împrumutate să nu fie mîncate de musafir și, deci, plătite băcanului (cu ce ?), ci a feri pe oaspete de contactul nu tocmai plăcut cu piperul și crema de ghețe ! Autorii „adaptării” consideră, probabil, că așa schița are mai mult haz...

Asta îmi amintește de o experiență personală, tot cu televiziunea, pe care nu mă pot abține să n-o relatez pe scurt. Am scris cîndva o schiță dramatică intitulată *Cămila*, în care un personaj încerca să vîndă altui personaj o cămilă inexistentă, invizibilă. În cele din urmă, nevăzuta cămilă este preluată de al doilea personaj, la insistențele celuiilalt. Era, ca să zic așa, o transmitere de *idee*, de *obsesie*, un act de convingere sau de mistificare... Schița a fost jucată la televiziune de doi actori excelenți. După un an, redacția de specialitate îmi cere să modifice schița, spre a o transmite din nou. Modificarea ar fi minimă : să se vadă cămila ! (Adică să nu se mai vadă *ideea*, ci o *cămilă*, împrumutată de la Cîrcul de Stat...) Și astfel, cu refuzînd uluit, ei insistînd cîndizi, modificarea nu s-a produs. Dar televiziunea nu s-a lăsat, și a compus o schiță în care un personaj vinde o cămilă altui personaj, dar o cămilă reală, cu patru picioare, două cocușe și nici o idee...

